

ΛΥΣΙΟΥ ΛΟΓΟΙ

www.prooptikh.com

www.prooptikh.com

ΟΙ ΔΙΔΑΣΚΟΜΕΝΟΙ ΛΟΓΟΙ ΤΟΥ ΛΥΣΙΑ ΣΤΗ Β' ΛΥΚΕΙΟΥ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Το πρόγραμμα της Β' Λυκείου θεωρητικής κατεύθυνσης για τα Αρχαία Ελληνικά, όπως αυτό καταρτίστηκε από το Π.Ι., προτάσσει την κατ' εκλογήν διδασκαλία δύο νέων λόγων του Λυσία, του κατηγορικού «Κατά Φίλωνος δοκιμασίας» και του απολογητικού «Ἵπὲρ Μαντιθέου», οι οποίοι αντικαθιστούν τον μακροβιότερο ρητορικό λόγο στη Μ.Ε., τον «Ἵπὲρ τοῦ Ἀδυνάτου».

Οι αναφερθέντες λόγοι συμπεριλαμβανομένων και των λόγων «Κατά Εὐάνδρου» και «Δήμου καταλύσεως απολογία» κατατάσσονται από τον Blass στους λόγους δοκιμασίας, διότι εστιάζονται στον βασικό θεσμό και στην ασφαλιστική δικλείδα του δημοκρατικού πολιτεύματος, τη **δοκιμασία**. Ο διπλός ρόλος, που η δοκιμασία των ανώτατων κρατικών αξιωματούχων επιτελούσε, καταδεικνύει την ουσιαστική της σημασία στη λειτουργία του πολιτεύματος. Από τη μια συνδύαζε την εφαρμογή της ισότητας με την αρχή της αξιοκρατίας στην ανάληψη των δημόσιων αξιωματών· από την άλλη εξασφάλιζε την άνοδο των οπαδών των δημοκρατικών ιδεών στα ανώτατα αξιώματα και συνεπώς την ίδια την επιβίωση του δημοκρατικού πολιτεύματος.

Ως εκ τούτου οι επιλεγμένοι από το Π.Ι. λόγοι του Λυσία, που αφορούν τη δοκιμασία δύο εκλεγμένων Βουλευτών, του Φίλωνα και του Μαντιθέου ενώπιον της Βουλής των 500 πέραν της αισθητικής των αξίας έχουν κυρίως πολιτική αξία και ασφαλώς η διδασκαλία των θα συμβάλλει στη διαμόρφωση του πολιτικού ήθους των μαθητών.

Οι λόγοι «Κατά Φίλωνος» και «Ἵπὲρ Μαντιθέου» αναφέρονται στην εποχή των Τριάκοντα. Οι κατηγορίες κατά του Φίλωνα για αντιδημοκρατική συμπεριφορά και του Μαντιθέου για συμμετοχή του στο ιππικό την οδυνηρή εκείνη για την Αθήνα περίοδο φανερώνουν ότι οι έχθρες που δημιουργήθηκαν από την πολιτική των Τριάκοντα άργησαν να σβήσουν. Σημειωτέον ότι ο λόγος «Κατά Φίλωνος» εκφωνήθηκε το 398 π.Χ. και ο «Ἵπὲρ Μαντιθέου» μεταξύ των ετών 392 - 389 π.Χ. Παρά ταύτα η Αθήνα γνώρισε κοινωνική ειρήνη, πολιτειακή σταθερότητα και κανονική λειτουργία των θεσμών. Τούτο επιβεβαιώνεται από το γεγονός ότι στους λόγους αυτούς απουσιάζει κάθε πάθος για αντεκδίκηση. Τα επιχειρήματα αφορούν αποκλειστικά στη διαπίστωση του ήθους και των δημοκρατικών

φρονημάτων των δοκιμαζομένων.

Άρα, ακόμα και σε μια περίοδο που χαρακτηριζόταν από τις αρνητικές εμπειρίες του παρελθόντος, η δοκιμασία διατήρησε τον αυστηρό και αμερόληπτο χαρακτήρα της στοχεύοντας στην ανάδειξη αξιωματούχων που σέβονταν τα δημοκρατικά ιδεώδη.

Η δημοκρατία δε στηριζόταν μόνο στη δοκιμασία αλλά και σε ένα άλλον εξίσου δοκιμασμένο θεσμό την **εύθυνα**, δηλαδή την εξέταση της όλης διαγωγής του άρχοντα, ηθικής και πολιτικής, κατά το χρόνο που ασκούσε το αξίωμά του. Ανάλογα με τον τρόπο άσκησης του λειτουργήματός του τον άρχοντα περίμενε έπαινος ή τιμωρία. Την εύθυνα διενεργούσαν δέκα κληρωτοί **εύθυνοι**, μέλη της Βουλής, στο τέλος του χρόνου, μετά τη λήξη της θητείας των αρχόντων. Η διπλή λογοδοσία του άρχοντα, με τη μορφή της **δοκιμασίας** πριν από την έναρξη της θητείας του και με τη μορφή της **εύθυνας** μετά το τέλος της θητείας του, δείχνουν την υπευθυνότητα και την ευαισθησία της αθηναϊκής πολιτείας στην επιλογή των κατάλληλων προσώπων για την άσκηση της εξουσίας. Δυστυχώς εμείς οι νεώτεροι ακόμη δεν έχουμε λάβει το μήνυμα των προγόνων μας.

Και στους δύο αυτούς λόγους ο Δυσίας ως δεινός λογογράφος με το χάρισμα της ηθοποιίας που διαθέτει σκιαγραφεί αριστοτεχνικά άμεσα με τον χαρακτήρα του νεαρού Μαντιθέου και έμμεσα τον χαρακτήρα και Φίλωνα μέσα από τους λόγους του κατηγορού του, ο οποίος επίσης περιορισμένα σκιαγραφείται.

Ο αυθορμητισμός, το θάρρος και η υπερηφάνεια του Μαντιθέου είναι γνωρίσματα της ηλικίας του και δικαιολογούν τον υπερβάλλοντα ζήλο του για την πολιτική.

Στον λόγο «Κατά Φίλωνος» κυριαρχεί περισσότερο το πάθος που χαρακτηρίζει τους λόγους του κατηγορού στην προσπάθειά του να πείσει τους Βουλευτές να μην εγκρίνουν την εκλογή του κατηγορουμένου στο βουλευτικό αξίωμα, διότι το ήθος του είναι ξένο προς τη δημοκρατία.

ΣΗΜ.: Στο μαθητ. εγχειρίδιο (έκδ. ΟΕΔΒ 1999) σελ. 29 έχει τυπωθεί η λ. **λιθογράφος** αντί **λογογράφος**. Παρακαλούνται οι κ. κ. συνάδελφοι να υποδείξουν στους μαθητές τη διόρθωση αυτή.

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΛΟΓΩΝ ΤΟΥ ΛΥΣΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΒΛΑΣΣ

Ο Βlass, στηριζόμενος στο θέμα των λόγων, τους κατατάσσει ως εξής:

A. ΛΟΓΟΙ ΕΠΙΔΕΙΚΤΙΚΟΙ

1. Ὀλυμπιακός (XXXIII)
2. Ἐπιτάφιος (II)

B. ΛΟΓΟΙ ΔΗΜΗΓΟΡΙΚΟΙ

1. Περὶ τοῦ μὴ καταλῦσαι τὴν πάτριον πολιτείαν Ἀθήνησι (XXIV)

Γ. ΛΟΓΟΙ ΔΙΚΑΝΙΚΟΙ

Ι Λόγοι δικανικοί δημόσιοι

α. Δημοσίων αδικημάτων

1. Κατὰ Ἐργοκλέους (XXVIII)
2. Ὑπὲρ Πολυστράτου δήμου καταλύσεως ἀπολογία (XX)
3. Ἀπολογία δωροδοκίας ἀπαράσημος (XXI)
4. Κατὰ Ἐπικράτους (XXVII)
5. Κατὰ Νικομάχου γραμματέως εὐθυνῶν κατηγορία (XXX)

6. Ἀπογραφῆς¹

1. Περὶ δημεύσεως τῶν τοῦ Νικίου ἀδελφοῦ (XVIII)
2. Ὑπὲρ τοῦ στρατιώτου (IX)
3. Περὶ τῶν Ἀριστοφάνους χρημάτων (XIX)
4. Κατὰ Φιλοκράτους (XXIX)

γ. Δοκιμασίας

1. Κατὰ Εὐάνδρου (XXVI)
2. Ὑπὲρ Μαντιθέου (XVI)
3. Κατὰ Φίλωνος (XXXI)
4. Δήμου καταλύσεως ἀπολογία (XXV)
5. Ὑπὲρ τοῦ ἀδυνάτου (XXVII')

δ. Λιποταξίου, ἀστρατείας

1. Κατὰ Ἀλκιβιάδου λιποταξίου (XII')
2. Κατὰ Ἀλκιβιάδου ἀστρατείας (XI')

ε. Φόνου καὶ τραύματος ἐκ προνοίας

1. Κατ' Ἀγοράτου φόνου (XIII)
2. Κατὰ Ἐρατοσθένους (XII)
3. Ὑπὲρ τοῦ Ἐρατοσθένους φόνου (I)
4. Πρὸς Σίμωνα (III)
5. Περὶ τραύματος ἐκ προνοίας (IV)

στ. Ἀσεβείας

1. Κατ' Ἀνδοκίδου ἀσεβείας (VI)
2. Ὑπὲρ Καλλίου ἱεροσυλίας ἀπολογία (V)
3. Περὶ τοῦ σηκοῦ (VII)

ζ. Μεμονωμένοι

1. Κατὰ τῶν σιτοπωλῶν (XXII)

II Λόγοι δικανικοὶ ἰδιωτικοί

α. Κατηγορίας²

1. Κατὰ Θεομνήστου α' (X)
2. Κατὰ Θεομνήστου β' (XI)

β. Ἐπιτροπικοί

1. Κατὰ Διογείτονος (XXXII)

γ. Διαδικασίας³

1. Δημοσίων ἀδικημάτων (XYII)

δ. Παραγραφῆς⁴

1. Κατὰ Παγκλέωνος ὅτι οὐκ ἦν Πλαταιεύς (XXIII)

Δ. ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

1. Ἐρωτικός (XXXV)
2. Πρὸς τοὺς συνουσιαστὰς κακολογιῶν (VII)

1. Γραπτὴ καταγγελία συνοδευόμενη ἀπὸ ἕναν κατάλογο (απογραφή) τῶν περιουσιακῶν στοιχείων τοῦ εναγομένου, ποῦ σκοπὸ εἶχε νὰ πληρῶσει ὁ μηνυόμενος τὸ οφειλόμενο πρὸς τὴν πολιτεία χρέος σὲ περίπτωση καταδίκης του.
2. **κατηγορία:** Κακολογία, κατηγορία, δυσφήμιση, διαβολή, συκοφαντία.

κατηγορίας δίκη: Αγωγή για δυσφήμιση.

3. **διαδικασία:** Ιδιαίτερο είδος ιδιωτικής δίκης που εχρησιμοποιείτο, όταν ένα δικαίωμα (π.χ. διεκδίκηση κληρονομιάς) ή μια υποχρέωση (π.χ. εκτέλεση τριηραρχίας) αμφισβητείτο από δύο ή περισσότερα πρόσωπα. Το χαρακτηριστικό της γνώρισμα ήταν ότι δεν υπήρχε μηνυτής και κατηγορούμενος. Όλοι όσοι πρόβαλλαν αξιώσεις βρίσκονταν στην ίδια μοίρα.

4. **παραγραφή:** Ένσταση του εναγομένου για το ανυπόστατο της κατηγορίας.

www.prooptikh.com

ΤΟ ΥΦΟΣ ΤΟΥ ΛΥΣΙΑ (κατά Διονύσιον Ἀλικαρνασσεά)

«Ἐτελείωσε δ' αὐτὴν (ενν. τὴν λέξιν = το ὕφος) καὶ εἰς ἄκρον ἤγαγε τῆς ἰδίας ἀρετῆς Λυσίας ὁ Κεφάλου» (Διον. Ἀλικαρν. Περὶ τῶν ἀρχαίων ρητόρων, Δημοσθένης, 2).

Ο Λυσίας διαθέτει πολλές ἀπὸ τις ἀρετές τῆς Ἀττικῆς διαλέκτου, ὅπως τὴν **καθαρότητα** στὴ γλῶσσα, τὴ **σαφήνεια**, τὴ **συντομία**, τὴν **ἐνάργεια**, τὴν **ἠθοποιία**, τὸ **πρέπον** καὶ τὴν **χάριν**.

Ὡς πρὸς τὴν **εὕρεσιν** (inventio)*, δηλ. τὸ περιεχόμενο τοῦ λόγου ὁ Λυσίας χαρακτηρίζεται ὡς **εὐρητικός**, γιατί τα «πάνυ δοκοῦντα τοῖς ἄλλοις ἄπορα εἶναι καὶ ἀδύνατα εὐπορα καὶ δυνατὰ φαίνεσθαι ποιεῖ» (Διον. Ἀλικαρν. Περὶ τῶν ἀρχαίων ρητόρων, Λυσίας, 15).

Ὡς πρὸς τὴν **τάξιν**, τὴν κατάταξη δηλ. τοῦ λόγου σὲ μέρη εἶναι **ἀφελῆς** καὶ **ἀπερίεργος** (ἀπλὸς καὶ ομοιόμορφος) (παρ. 15).

Στα **προοίμια** τοῦ εἶναι **δεξιότατος** καὶ **χαριέστατος** (παρ. 17).

Στις **διηγήσεις** τοῦ εἶναι κράτιστος πάντων ρητόρων, ὄρος καὶ κανῶν (παρ. 18)

Στις **πίστεις** τοῦ εἶναι **ἄριστος εἰκαστής** τοῦ εἰκότος (ἄριστος χειριστής των εικόνων) καὶ τοῦ παραδείγματος, **ἐπιδέξιος** στὴν παρουσίαση τοῦ χαρακτήρα των πελατῶν τοῦ (**ἀξιόπιστα κατασκευάζει τὰ ἦθη**) καὶ ὡς πρὸς τὴν **παθοποιία** ὄχι τόσο δυνατός (περὶ δὲ τὰ πάθη μαλακώτερός ἐστι) (παρ. 19).

Οι **ἐπιλόγοι** τοῦ πρὸς τὸ ἀνακεφαλαιωτικὸ μέρος τοῦ περιεχομένου χαρακτηρίζονται ἀπὸ τὸ **μέτρο** καὶ τὴ **χάρη**, ἐνῶ ὡς πρὸς τὸ πάθος εἶναι κατώτεροι τοῦ ὀνότος (παρ. 19).

*Ἡ εὕρεσις εἶναι τὸ πρῶτο ἀπὸ τα πέντε μέρη στα οποία διαιρεῖται ἡ ρητορικὴ τέχνη. Τα ὑπόλοιπα εἶναι ἡ **τάξις** (dispositio), ἡ **λέξις** (ὕφος, elocutio), ἡ **μνήμη** (memoria) καὶ ἡ **ὑπόκρισις** (actio).

ΛΥΣΙΑΚΗ ΛΕΞΙΣ (ὕφος, elocutio)

Γοργίας μὲν τὴν ποιητικὴν ἐρμηγείαν μετήνεγκεν εἰς λόγους πολιτικούς, οὐκ ἀξίων ὅμοιον τὸν ρήτορα τοῖς ἰδιώταις εἶναι. Λυσίας δὲ τοῦναντίον ἐποίησε· τὴν γὰρ φανεράν ἅπασι καὶ τετριμμένην λέξιν ἐζήλωσεν ἐγγιστα νομίζων εἶναι τοῦ πείσαι τὸν ἰδιώτην τὸ κοινὸν τῆς ὀνομασίας καὶ ἀφελές· ἦχιστα γὰρ ἂν τις εὖροι τὸν Λυσίαν τροπικῇ καὶ μεταφορικῇ λέξει κεχρημένον· σεμνὰ δὲ καὶ περιττὰ καὶ μεγάλα φαίνεσθαι τὰ πράγματα ποιεῖ

τοῖς κοινοτάτοις ὀνόμασι χρώμενος καὶ ποιητικῆς οὐχ ἀπτόμενος κατασκευῆς (Διονυσίου Ἀλικαρνασσεύς, Περὶ μιμήσεως IX, 34).

ΛΥΣΙΑΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

Ὁ Λυσιακὸς λόγος πρὸς τὸ χρήσιμον καὶ ἀναγκαῖόν ἐστιν αὐτάρκης, καὶ τὸ μὲν αὐχμηρὸν ἐκπεφυγὼς, πάνυ δὲ λιτὸς καὶ ἰσχνὸς κατὰ τὴν ἀπαγγελίαν, ἔστι δὲ κομψὸς καὶ ἐναλήθης, καὶ τῷ ἀπτικισμῷ εὐχαρις οὐ μὴν ἀτεχνῶς αὐξητικὸς, πλὴν τοῦ σκοποῦ λεληθότως ἐπιτυγχάνων, μετ' ἀκροτάτης τῆς κατὰ τὴν χάριν ἡδονῆς ὡς ἀναγινωσκόμενον μὲν οὐ χαλεπὸν νομίζεσθαι, χαλεπὸν δὲ εὐρίσκεσθαι ζηλοῦν πειρωμένους, μάλιστα δὲ ἐπιτευκτικὸς ἐν ταῖς διηγήσεσιν ἰσχνότητι γὰρ τῆς φράσεως σαφῆ καὶ ἀπηκριβωμένην ἔχουσι τὴν τῶν πραγμάτων ἔκθεσιν (Διον. Ἀλικαρν., Περὶ μιμήσεως V).

ΗΘΟΠΟΪΑ

«Ἡθοποιία ἐστὶ μίμησις ἥθους ὑποκειμένου προσώπου» (Ἐρμογένης, Προγυμνάσματα, 9.44). Ὁ Λυσίας σε ὅλους τους λόγους αποτύπωσε ἐντονῆ τὴν προσωπικὴ σφραγίδα τοῦ κάθε ομιλητῆ, ὥστε τα λόγια του να ἀρμόζουν πρὸς τὴ μὀρφωσή του, τὴν κοινωνικὴ του θέση καὶ πρὸς τὸ περιεχόμενον κάθε συγκεκριμένης υποθέσεως.

Ἐτσι πέτυχε κάθε ομιλητῆς να φαίνεται ὅτι ἀντιμετωπίζει τὴν υπόθεσιν μόνος του *in sua persona*, χωρὶς καμιά βοήθεια ἀπὸ επαγγελματίαι ρήτορα. Αυτό εἶναι κυρίως που καθιέρωσε τὸν λογογράφου Λυσία ὡς «εὐρετῆ» ἡδὴ ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα, καὶ αὐτὸ εἶναι που ἐπηρέασε ουσιαστικά καὶ τὸ ὕφος του καὶ τὸν καθιέρωσε ὡς τὸν «κανόνα» του μέσου ὕφους. Γενικά ὁ Λυσίας κάνει τους πελάτες του να φαίνονται μετριοπαθεῖς χαρακτήρες, ἐντιμοὶ ἄνθρωποι καὶ χρηστοὶ πολῖτες.

Αὐτὴν τὴν ικανότητα τοῦ Λυσία ὁ Διονύσιος ἀποκαλεῖ *ἡθοποιίαν*, τὴν εὐπρεπεστάτην ἀρετὴν προσθέτοντας ὅτι στον Λυσία δεν μπορεῖ να βρεῖ κανένα πρόσωπο *ἀνηθοποιήτων* ἢ *ἄψυχον*.

Ὅπως πολὺ ὀρθά παρατηρεῖ ὁ Β. Θεοδοωρακόπουλος (τα ρητορικά κείμενα στη Μέση Ἐκπαίδευση σ. 92), ἡ *ἡθοποιία* χρησιμοποιεῖται α) κυρίως ἀπὸ τους κατηγορουμένους καὶ ἡ ἐκτάσή της εἶναι ἀνάλογη πρὸς τὴ δυσκολία τῆς υποθέσεως (βλέπε τους λόγους Ἰπὲρ Μαντιθεοῦ καὶ Ἰπὲρ τοῦ Ἀδυνάτου, ὅπου ἡ ἡθοποιία εἶναι ἐξαίρετη) καὶ β) ἀπὸ τους κατηγο-

ρους, οι οποίοι χρησιμοποιούν την ηθοποιία κυρίως για να σκιαγραφήσουν τους αντιπάλους τους και σε περιορισμένη έκταση για τους εαυτούς των (βλέπε τον λόγο Κατά Φίλωνος δοκιμασίας).

Ειδικότερα για την τεχνική του Λυσία βλέπε «τα ρητορικά κείμενα στη Μέση Εκπαίδευση» και «εισαγωγή στην Αττική ρητορεία» του Β. Θεοδωρακόπουλου.

ΤΑ ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΛΥΣΙΑΚΟΥ ΛΟΓΟΥ (Φώτιος, Βιβλιοθήκη 4886-489α)

... Ἔστι δὲ τοῖς λόγοις βραχυτάτος τε καὶ πιθανώτατος, καὶ τῷ δοκεῖν μὴ δεινῶς λέγειν, εἴπερ τις ἄλλος δεινότατος· ἀλλὰ γὰρ καὶ εὐκόλος εἶναι δοκῶν οὐδὲν ἔλαττον δυσμύμητος ἐπιδείκνυται. Τοὺς μὲντοι γε τῶν λόγων πλείους ἰδιώταις ἐκδοδωκένας λέγεται.

Συγκεφαλαιοῦσι δὲ τοὺς λόγους αὐτοῦ ῥητορικά, ἐπιστολαί, ἐγκώμια, ἐπιτάφιοι, ἐρωτικοὶ καὶ Σωκράτους ἀπολογία.

Ἔστι μὲν ἐν οὐκ ὀλίγοις αὐτοῦ λόγοις ἠθικός, γίνεται δὲ κατὰ διάνοιαν ὁ ἠθικός, ὅταν χρηστὴν ἔχῃ προαίρεσιν καὶ πρὸς τὰ βελτίω ῥέπουσαν...

Θαυμάζονται μὲντοι γε αὐτοῦ ἄλλοι τε πολλοὶ λόγοι καὶ δὴ καὶ ὁ πρὸς Διογείτονα ἐπιτροπῆς· πιθανὴν τε γὰρ καὶ καθαρὰν τὴν διήγησιν ποιεῖται, ἀλλ' οὐκ εὐθύς ἐπὶ τὰς ἀξήσεις καὶ τὰς δεινώσεις, ὅπερ πολλοὶ πάσχουσιν, ὑπάγεται... Καὶ πολλὴν δὲ τὴν καθαρότητα καὶ σαφήνειαν ἐν τε τοῖς πράγμασι καὶ ταῖς λέξεσιν ἀπ' αὐτῆς τῆς τοῦ λόγου προβάλλεται ἀρχῆς, ὥσπερ καὶ τὸ σχῆμα τὸ κατ' εὐθειᾶν ἀρμόζον ἀφηγήσει, καὶ τὸ μηδὲν τι ἔξωθεν συνεφέλλεσθαι. Τὸ δὲ τῆς ἀρμονίας αὐτοῦ κάλλος οὐ παντός ἐστιν αισθάνεσθαι· καὶ γὰρ δοκεῖ μὲν ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε συγκεῖσθαι, εἰς ὑπερβολὴν δὲ κόσμου κατεσκευάσται. Καὶ ἀπλῶς ὅλος ὁ λόγος ἄξιος θαυμάσαι κατὰ τε τὰ σχήματα καὶ τὰ νοήματα καὶ τὰ ὀνόματα καὶ τὴν ἑναρμονίον τούτων συνθήκην καὶ τὴν εὐρεσιν καὶ τάξιν τῶν ἐνθυμημάτων τε καὶ ἐπιχειρημάτων...

Ἄλλὰ καὶ τὸ μὴ καθ' ἐν διατρίβοντα μηκύνειν τὸν λόγον τῆς Λυσίου ἐστὶν ἀκριβείας, καὶ τὸ εὐπαγές τῶν λόγων, καὶ τὸ διὰ βραχυτήτος πολλὴν παρέχειν ἡδονήν, ὃ μετὰ γε Δημοσθένην οὗτος μόνος τῶν ἄλλων ῥητόρων φαίνεται κατορθώσας, καὶ τὸ κάλλος δὲ τῆς διατυπώσεως, ἐν ᾧ μῆτε Πλάτωνος μῆτε Δημοσθένους μῆτε Αἰσχίνου τὸ ἔλαττόν ἐστιν ἀπηνεγεμένος.

Ἰδιώμα δὲ Λυσίου καὶ τὸ τὰς ἀντιθέσεις προάγειν... Τεκμήριον δὲ τῆς λυ-

σιακῆς δυνάμεως καὶ τὸ ἐν πάσῃ τῇ περιόδῳ τῶν κώλων εὐάρμοστον καὶ μετὰ καθαρότητος εὐανθές... Ἔστι δὲ ὁ Λυσίας δεινὸς μὲν παθήσασθαι, ἐπιτήδειος δὲ τοὺς πρὸς αὔξησιν διαθεῖναι λόγους.

www.prooptikh.com

Β' ὙΠΕΡ ΜΑΝΤΙΘΕΟΥ

www.prooptikh.com

ΛΥΣΙΑ ΥΠΕΡ ΜΑΝΤΙΘΕΟΥ
ΠΡΟΛΟΓΟΣ 1-3
ΓΛΩΣΣΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

1 Το ρήμα *σύννοια*, όταν έχει ως αντικείμενο την αυτοπαθή αντωνυμία (π.χ. *σύννοια ἑμαυτῶ*), η οποία ταυτίζεται ως πρόσωπο με το υποκείμενο, συντάσσεται και με κατηγορηματική μετοχή, η οποία τίθεται είτε σε ονομαστική είτε σε δοτική. Όταν όμως συντάσσεται με δοτική του προσώπου, τότε η μετοχή τίθεται σε δοτική.

Π.χ. 1. Ἐγὼ γὰρ δὴ οὔτε μέγα οὔτε σμικρὸν σύννοια ἑμαυτῶ σοφὸς ὢν (Πλάτ. Απολ. 21B).

2 Ἐμαυτῶ ξυνήδην οὐδὲν ἐπισταμένῳ (Πλάτ. Απολ. 22D).

3 Συνίσασσι Μελήτῳ μὲν ψευδομένῳ, ἐμοὶ δὲ ἀληθεύοντι (Πλάτ. Ἄπολ. 34B).

οἵτινες ἂν αὐτοὺς ἀναγκάζωσιν ...καταστήναι αναφορικοῦποθετικῆ πρότ. με απόδοση το εἶναι μεγίστων ἀγαθῶν αἰτίους. Εκφράζει το αορίστως επαναλαμβανόμενο στο παρόν ή το μέλλον. Ως υποθετικῆ πρόταση θα έχει τη μορφή ἂν τινες αὐτοὺς ἀναγκάζωσι... καταστήναι.

2 ἐμοῦ λέγοντος ἀκούση· το ρήμα ἀκούω συντάσσεται κυρίως ως εξής:

α) Με γενική και κατηγορηματική μετοχή, όταν δηλώνεται άμεση αντίληψη.

Π.χ. ἤκουσα δέ ποτε αὐτοῦ καὶ περὶ φίλων διαλεγομένου (ἀκουσα ο ἰδιος... Ε. Ἄπ. 2.2.4)

β) Με αιτιατική και κατηγορηματική μετοχή, όταν δηλώνεται έμμεση αντίληψη.

Π.χ ἤκουσεν ἤκοντα πάλιν Ξενοφῶντα (επληροφορείτο ότι... Ε.Κ.Α. 7.2.10)

γ) Με αιτιατική και ειδικό απαρέμφατο, όταν δηλώνεται αβέβαιο γεγονός ή φήμη.

Π.χ. ἤκουεν αὐτὸν καλὸν κάγαθὸν εἶναι (εἶχε ακουστά ότι... Ε.Κ.Π. 1.3.1.).

Ομοίως συντάσσεται και το ρήμα *αἰσθάνομαι*.

αὐτῶ δοτ. προσωπική του ενεργούντος προσώπου.

3 φαίνομαι ... *βεβιωκώς*· το ρήμα φαίνομαι συντάσσεται:

α) με κατηγορηματική μετοχή επί πραγματικού φαινομένου (=φαίνομαι ότι, αποδεικνύομαι ότι). Π.χ. Φαίνονται ἡμῶν οἱ πρόγονοι ἀπάντων διενεγκόντες (Ἰσοκρ. 4.64).

β) με απαρέμφατο επί αβέβαιου φαινομένου (φαίνομαι να, δίνω την εντύπωση ότι)

Π.χ. *Κλαίειν ἐφαίνετο* (Ξ. Συμπ. 1.15).

ἀξιῶ δέ, ὧ βουλή, ἐάν μὲν ... ἐπιδείξω, μηδὲν πῶ μοι πλέον εἶναι ο υποθετικός λόγος εκφράζει το προσδοκώμενο, όπως και ο υποθετικός λόγος που ακολουθεί.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

1 τῶν βεβιωμένων: τα βεβιωμένα είναι τα βιώματα του ανθρώπου, οι πράξεις της ζωής του. Ως φιλοσοφικός όρος είναι το σύνολο των ψυχικῶν φαινομένων και γεγονότων του κάθε ανθρώπου, τα οποία συναποτελούν την ατομική του εμπειρία (Πρβλ. Δημ. Κατ' Ἀνδροτίωνος 53 «ὄν οὐδ' ὑπὲρ αὐτοῦ δίκην λαμβάνειν ἔα τὰ πεπραγμένα καὶ βεβιωμένα»).

2 καὶ εἴ τις πρὸς με τυγχάνει ἀηδῶς ἢ κακῶς διακείμενος: το ἀηδῶς διακείμενος ηπιότερο του κακῶς διακείμενος. Το πρώτο εκφράζει την αντιπάθεια που προέρχεται από την εξωτερική εμφάνιση κάποιου, ενώ το δεύτερο υποδηλώνει την εχθρότητα προς κάποιον, που δημιουργείται από τα φρονήματα, τις πράξεις και τους τρόπους του.

ἀξιῶ δέ... μηδὲν πῶ μοι πλέον εἶναι. ἐάν δέ φαίνομαι... δέομαι ὑμῶν... εἶναι: λίαν επιτυχής η χρήση των ρημάτων *ἀξιῶ* και *δέομαι*. Η αξίωση του Μαντιθέου να μην εγκριθεί η βουλευτική εκλογή του μόνο με την αποδεδειγμένη πίστη του στο δημοκρατικό πολίτευμα καταδεικνύει το σεβασμό του για το θεσμό της δοκιμασίας. Η παράκλησή του τέλος και όχι η αξίωσή του προς τους βουλευτές να εγκρίνουν την εκλογή του και να σχηματίσουν τη δευσα εικόνα για τους κατηγορούς του, εφόσον αποδείξει και το μετρίως βεβιωκῶς, αποτελεί δείγμα σεβασμού προς τη Βουλή και προϊδεάζει ανάλογα τους Βουλευτές.

α. Κυρίαρχο γραμματικό φαινόμενο: Παραθετικά επιθέτων

β. Κυρίαρχο συντακτικό φαινόμενο: Φανεροί-κρυφοί υποθετικοί λόγοι. Γενική. Μόριο ἄν

γ. Κυρίαρχο υφολογικό φαινόμενο: Απλότητα και πρωτοτυπία του Προλόγου

ΔΙΗΓΗΣΗ 4-8

ΓΛΩΣΣΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

4 πένθ' ἡμέραις πρότερον πρὶν... κατελθεῖν η παράθεση τριῶν επιρρηματικών προσδιορισμῶν με τη μορφή ουσιαστικού, επιρρήματος και χρονι-

κής πρότασης εκφράζει τον ακριβή χρόνο του ρ. *ἤλθομεν*.

5 ὥστε ... *μεταδιδόναι τῆς πολιτείας* η συμπερασματική πρότ. επεξηγεί το *τοιαύτην*.

7 ὅτι *ἀναγκαῖον ἦν τοῖς φυλάρχοις, εἰ μὴ ἀποδείξειαν ...*, αὐτοῖς *ζημιοῦσθαι* εξαρτημένος υποθετικός λόγος από το απρφ. *γνώναι*. Στην κανονική του μορφή θα είναι: *εἰ μὴ ἀποδείξειαν τοὺς ἔχοντας τὰς καταστάσεις, ἀναγκαῖον ἦν τοῖς φυλάρχοις ζημιοῦσθαι*. Εκφράζει την αόριστη επανάληψη στο παρελθόν.

8 εἴπερ *ἵππευσα, οὐκ ἂν ἦν ἕξαρνος* υποθετικός λόγος του μη πραγματικού.

ἀποδείξας η υποθετική μετοχή αναλύεται σε υποθετική πρόταση της μορφής *εἰ ἀπέδειξα* με απόδοση το ρ. *ἤξιουν (ἂν)*.

ἦ ὅτι ... καταψεύσασθαι δεύτερος όρος σύγκρισης.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

4 ὡς *Σάτυρον τὸν ἐν τῷ Πόντῳ*· ο Σάτυρος Α' (431-389 π.Χ.), γιος του Σπαρτόκου και βασιλιάς του Πόντου ή Κιμμερίου Βοσπόρου, ήταν φίλος των Αθηναίων, διότι τον βοήθησαν να προσαρτήσει στην επικράτειά του την πόλη Νυμφαίο. Διατηρούσε αυτός και ο γιος του Λεύκωνας άριστες εμπορικές σχέσεις με τους Αθηναίους παρέχοντας σ' αυτούς διάφορα προνόμια, όπως προτεραιότητα στην αγορά του πολύτιμου γι' αυτούς σίτου και μείωση ή και απαλλαγή από τους τελωνειακούς δασμούς (πρβλ. Ίσοκρ. *Τραπεζιτικός* 3-4,57 και Δημ. *Πρός Λεπτίνην* 31 κ.ε, *Πρός Φορμίωνα* 36).

τῶν τειχῶν καθαιρουμένων· η καθαίρεση των τειχών, πολύχρονη επιδίωξη των Λακεδαιμονίων, αποτελούσε έναν από τους όρους της ειρήνης, τους οποίους ο Αθηναίος ολιγαρχικός Θηραμένης, που έκανε τις διαπραγματεύσεις με τους Λακεδαιμονίους, υποστήριξε ότι οι Αθηναίοι έπρεπε να δεχθούν και να γκρεμίσουν τα μακρά τείχη. Οι περισσότεροι δέχθηκαν την πρότασή του και συνήψαν ειρήνη την άνοιξη του 404 π.Χ. Μετά από αυτά ο Λύσανδρος κατέπλευσε στον Πειραιά, επανήλθαν οι εξόριστοι και «τὰ τείχη κατέσκαπτον ὑπ' αὐλητρίδων πολλῆ προθυμίᾳ, νομίζοντες ἐκείνην τὴν ἡμέραν τῇ Ἑλλάδι ἄρχειν τῆς ἐλευθερίας» (Ξεν. *Ἑλλ. 2. 2. 22-23*).

μεθισταμένης τῆς πολιτείας· τον Αύγουστο ή Σεπτέμβριο του 404 π.Χ. επί άρχοντος Πυθοδώρου εγκαθίσταται με υπόδειξη του Λυσάνδρου η αρχή των Τριάκοντα σε αντικατάσταση του δημοκρατικού πολι-

τεύματος, υπό τον όρο ότι θα πολιτεύονται σύμφωνα με το πατροπαράδοτο πολίτευμα (Αριστοτ. *Ἀθηναίων Πολιτεία* 34.3). Αρχικά ήσαν μετριοπαθείς προς τους πολίτες και προσποιούνταν ότι επεδίωκαν το πάτριο πολίτευμα. Οι πολίτες μάλιστα χαιρόνταν με τη θανάτωση των συκοφαντῶν, των κολάκων και των πονηρῶν πιστεύοντας ότι οι Τριάκοντα ενεργούσαν έτσι για το κοινό συμφέρον. Όταν όμως εδραιώθηκαν στην εξουσία, δε σεβάστηκαν κανένα πολίτη αλλά εφόνευσαν τους επιφανείς πολίτες δημεύοντας τις περιουσίες των. Έτσι σε μικρό χρονικό διάστημα εξόντωσαν 1500 Αθηναίους πολίτες.

Ο μετριοπαθής τύραννος Θηραμένης, που θέλησε να αντιδράσει στις βιαιότητες των συναδέλφων του, επέσυρε το μίσος του σκληρού και αδίστακτου Κριτία με τον οποίον, όπως αναφέρει ο Ξενοφών (*Ἑλληνικά* 2.3.15) «τῷ πρώτῳ χρόνῳ ὁμογνώμων τε καὶ φίλος ἦν». Ο Κριτίας, θεῖος του Πλάτωνα και μαθητής του Γοργία και του Σωκράτη, αγορεύοντας στη Βουλή κατά του Θηραμένη, τον οποίον εξανάγκασε να πιει το κώνειο, προσπάθησε να δικαιολογήσει τα εγκλήματα του τυραννικού καθεστώτος λέγοντας:

«Ὡ ἄνδρες βουλευταί, εἰ μὲν τις ὑμῶν νομίζει πλείους τοῦ καιροῦ ἀποθνήσκειν, ἐννοησάτω ὅτι ὅπου πολιτεῖαι μεθίστανται πανταχοῦ ταῦτα γίγνεται» (Ξεν. *Ἑλλ.* 2.3.24).

Η τρομοκρατία των τυράννων εξανάγκασε πολλούς δημοκρατικούς πολίτες να εγκαταλείψουν την Αθήνα και να βρουν άσυλο στη Θήβα, τα Μέγαρα, το Άργος και σε άλλες γειτονικές πόλεις.

Μεταβολή επίσης του πολιτεύματος από δημοκρατικό σε ολιγαρχικό συνιστά και η μεταπολίτευση του 411 π.Χ., όπου η δημοκρατική Βουλή των Πεντακοσίων αντικαστάθηκε από την ολιγαρχική Βουλή των Τετρακοσίων.

5 ὥστε ... μεταδιδόναι τῆς πολιτείας· ο Λυσίας (*Δήμου Καταλύσεως Ἀπολογία* 13) αναφέρει σχετικά: «οὐ γὰρ τοὺς τῷ πλήθει ἀγαθοῦ τινος αἰτίους γεγεννημένους χάριτος παρ' αὐτῶν ἤξιον τυγχάνειν, ἀλλὰ τοὺς πλείστα κακὰ ὑμᾶς εἰργασμένους εἰς τὰς τιμὰς καθίστασαν, ὡς ταύτην παρ' ἡμῶν πίστιν εἰληφότες» (= γιατί οι ολιγαρχικοί δεν έκριναν άξιο να τιμούν αυτούς που ευεργετούσαν τον λαό, αλλά διώριζαν σε τιμητικές θέσεις αυτούς που σας έκαναν μεγάλο κακό, επειδή τους εμπιστευτήκαμε). Απαραίτητη προϋπόθεση για κατάληψη αξιωμάτων από τους πολίτες επί των Τριάκοντα αποτελούσαν οι εχθρικές κατά των δημοκρατικών ενέργειές τους.

- α. Κυρίαρχο γραμματικό φαινόμενο: Συνηρημένα ρήματα
 β. Κυρίαρχο συντακτικό φαινόμενο: Μετοχή (επιθετική-κατηγορηματική)
 γ. Κυρίαρχο υφολογικό φαινόμενο: Σαφήνεια και καθαρότητα της Διήγησης-Απόδειξης

ΓΛΩΣΣΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ 9-13

- 11 ὅτι, εἰ τῶν αὐτῶν ἐπεθυμοῦμεν, οὐκ ἂν τοιαύτην γνώμην εἶχον περὶ ἐμοῦ· ἐξαρτημένος υποθετικός λόγος του μη πραγματικού.
 13 ἀδοκιμάστων επιρρηματικό κατηγορούμενο του τρόπου.
 μοι δοτική προσωπική χριστική.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

9 ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις ἀγῶσι ... ἐν δὲ ταῖς δοκιμασίαις ... λόγον διδόναι· με την αντίθεση αυτή ο ρήτορας εξαιρεί εμμέσως πλην σαφώς τη σπουδαιότητα του θεσμού της δοκιμασίας για το δημοκρατικό πολίτευμα, βασικός σκοπός της οποίας ήταν η εφαρμογή της αξιοκρατίας στην ανάδειξη των κληρωτών αλλά και των αρετών αρχόντων. Η διαδικασία της δοκιμασίας εξυπηρετούσε με τον καλύτερο τρόπο τον σκοπό αυτό. Οι ερωτήσεις που γίνονταν κατά την εξέταση των αρχόντων ήταν: «Ποιος είναι ο πατέρας σου και σε ποιο δήμο ανήκει; Και ποιος είναι ο πατέρας του πατέρα σου και η μητέρα σου και ο πατέρας της μητέρας σου, και σε ποιους δήμους ανήκουν;» Ύστερα ρωτούν αν έχει προγονικό Απόλλωνα και εφέστιο Δία και πού βρίσκονται τα ιερά τους, αν έχει οικογενειακούς τάφους και πού βρίσκονται, αν φέρεται καλά στους γονείς του και πληρώνει τους φόρους του, και αν έχει υπηρετήσει στις στρατιωτικές αποστολές. Αφού κάνει αυτές τις ερωτήσεις (ο προεδρεύων αξιωματούχος), λέει: «Κάλεσε τους μάρτυρες γι' αυτά που λες». Ύστερα, όταν έχει παρουσιάσει τους μάρτυρές του, ρωτάει: «Επιθυμεί να κατηγορήσει κανείς αυτόν τον άνθρωπο; Εάν υπάρχει κατηγορός, (ο προεδρεύων αξιωματούχος) επιτρέπει να ακουστεί η κατηγορία, και μετά ζητάει από τη Βουλή να ψηφίσει με ανάταση των χειρών, ή από το δικαστήριο να ψηφίσει με σφαιρίδιο. (Αριστοτέλη Ἀθηναίων Πολιτεία 55.3 με προσαρμογές των Fritz και Kapp. Από το βιβλίο του Ρ. Σίνκλαιρ «Δημοκρατία και συμμετοχή στην αρχαία Αθήνα» σελ. 89-90, εκδόσεις Α. Καρδαμίτσα).

ποιήσομαι τὴν ἀπολογίαὶν ὡς ἂν δύνωμαι διὰ βραχυτάτων· η έκφραση

αυτή αποτελεί κοινό τόπο στην ελληνική ρητορική σημειώνοντας την αρχή της διήγησης. Πρβλ. Λυσία Κατά Έρατοσθένους 3, Ύπερ τοῦ Ἀδυνάτου 3· Δημοσθένη Κατά Ἀφόβου 3, Ύπερ Φορμίωνος 3· Ἰσαίου Περὶ Κλεωνύμου κλήρου 8.

- 10** δύο μὲν ἀδελφὰς ἐξέδωκα, ἐπιδοὺς τριάκοντα μνᾶς ἑκατέρᾳ: ὁ Μαντίθεος αναφέρεται σε δύο βασικούς κοινωνικούς θεσμούς, του γάμου και τον συνακόλουθό του της προίικας. Ο γάμος ἦταν νομικά ἐγκυρος, αν προηγείτο η πράξη που ονομαζόταν **εγγύη**, δηλ. η υπόσχεση παράδοσης της γυναίκας ἀπὸ τον πατέρα ἢ ἀδελφὸ της στον μέλλοντα σύζυγό της.

Ἡ προίικα αποτελούσε συνεισφορά στα ἐξοδα συντήρησης της γυναίκας και των παιδιῶν που ἐπρόκειτο να αποκτήσει. Το ποσὸν την προίικας συμφωνιόταν κατὰ την εγγύη. Ο προστάτης της νύφης ἐδίδοε ως προίικα χρήματα ἢ κάποια ἐκταση γῆς ἢ ἄλλη περιουσία. Αν ἕνας γάμος λυνόταν με διαζύγιο, η προίικα ἐπρεπε να ἐπιστραφεί μαζί με τη γυναίκα στον πατέρα ἢ ἀδελφὸ της. Το ἴδιο συνέβαινε, αν η γυναίκα πέθαινε ἀτεκνη.

- 11** περὶ δὲ τῶν κοινῶν ... τῆς ἐμῆς ἐπιεικείας: κατὰ τον Πλάτωνα (Ὅροι 412b)

«ἐπιεικεία (ἔστι) δικαίων και συμφερόντων ἐλάττωσις· μετριότης ἐν συμβολαίοις· εὐταξία ψυχῆς λογιστικῆς πρὸς τὰ καλὰ και αἰσχροῖα». Την ἐπιεικεία που ὁ Μαντίθεος ἐπέδειξε στη διοίκηση των ἰδίων εἶναι λογικὸ να την ἐπιδείξει και στις κοινωνικές του σχέσεις και στην ἐνασχόλησή του με τα κοινά. Γι' αὐτὸ η συμπεριφορὰ του Ἀθηναίου πολίτη στην ἰδιωτικὴ του ζωὴ ἐπαίξε καθοριστικὸ ρόλο στη δοκιμασία για την ἀνάληψη ἐνὸς δημόσιου αξιώματος.

λογοποιῶντας: «λογοποιία ἐστὶ σύνθεσις ψευδῶν λόγων και πράξεων, ὧν βούλεται ὁ λογοποιῶν» (Θεοφράστου χαρακτήρες 8). Ἡ λογοποιία ἀποσκοπούσε ἢ στο ὄφελος των λογοποιῶν (βλ. Λυσία Κατὰ Σιτοπωλῶν 14: «οὔτω δ' ἄσμενοι τὰς συμφορὰς τὰς ἡμετέρας ὀρώσιν, ὥστε τὰς μὲν πρότεροι τῶν ἄλλων πυνθάνονται, τὰς δ' αὐτοὶ λογοποιοῦσιν») ἢ στη διαβολὴ των ἀντιπάλων τους (βλ. Ἀνδοκίδη Περὶ μυστηρίων 54: «ἐλογοποιοῦν οἱ ἐχθροὶ περὶ ἐμοῦ, βουλόμενοι διαβάλλειν με»).

- 13** νομίζοντας-ἡγουμένους: ὁ Λυσίας συνήθιζε να χρησιμοποιεῖ συνώνυμες λέξεις για να ἐπιτύχει το ἰσόκωλον.

α. Κυρίαρχο γραμματικὸ φαινόμενο: Ἀόριστος-Παρακείμενος

- β. Κυρίαρχο συντακτικό φαινόμενο: Απρόσωπα ρήματα και απρόσω-
 πες εκφράσεις
 γ. Κυρίαρχο υφολογικό φαινόμενο: Αντίθεση

ΓΛΩΣΣΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ 14-17

- 14 τοῖς ἄλλοις δοτ. προσωπική κτητική ή χαριστική από το γένηται.
 μοι δοτ. προσωπική χαριστική.
 15 τῆς πρώτης γεν. τοπική.
 ὕστερος επιρρηματικό κατηγορούμενο του χρόνου.
 16 ἡμέραις δοτ. του ποσού από το χρονικό επίρρημα ὕστερον που έχει
 παραθετική έννοια.
 ὕστερον μετὰ ταῦτα ... κατελιημμένων εκφραστική πολυμορφία επιρ-
 ρηματικών προσδιορισμών χρόνου (χρονικό επίρρημα, εμπρόθετος
 προσδιορισμός χρόνου, χρονική μετοχή).
 αἵτινες βοηθήσουσι αναφορική τελική πρότ. αντί ἵνα αὐταὶ βοηθήσωσι.
 17 ὥστ' εἴ τινες ... ὀργίζονται ... ἀποδιδράσκουσιν, οὐκ ἂν ... ἔχοιεν σύν-
 θετος υποθετικός λόγος ως προς την απόδοση. Εκφράζει το πραγμα-
 τικό.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

- 15 καὶ πάντων προειδῶτων ὅτι δεήσει κινδυνεύειν· τους κινδύνους της μά-
 χης που επρόκειτο να συνάψουν οι ενωμένοι σύμμαχοι, Αθηναῖοι, Βοι-
 ωτοί, Αργεῖοι και Κορινθιοί με τους Λακεδαιμονίους τόνισε και ο Κο-
 ρίνθιος Τιμόλαος στην κοινή σύσκεψή των λέγοντας τα εξής: «Ἄλλ'
 ἔμοι δοκεῖ, ὧ ἄνδρες σύμμαχοι, ὅμοιον εἶναι τὸ τῶν Λακεδαιμονίων
 πρᾶγμα, οἷόνπερ τὸ τῶν ποταμῶν. οἳ τε γὰρ ποταμοὶ πρὸς μὲν ταῖς
 πηγαῖς οὐ μεγάλοι εἰσὶν ἀλλ' εὐδιάβατοι, ὅσῳ δ' ἂν πορρωτέρω γένω-
 νταί, ἐπεμβάλλοντες ἕτεροι ποταμοὶ ἰσχυρότερον αὐτῶν τὸ ρεῦμα
 ποιούσι· καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι ὡσαύτως· ἔνθεν μὲν ἐξέρχονται, αὐτοὶ
 μόνοι εἰσὶ, προϊόντες δὲ καὶ παραλαμβάνοντες τὰς πόλεις πλείονές τε
 καὶ δυσμαχώτεροι γίνονται» (= Μου φαίνεται, σύμμαχοί μας, ὅτι με
 τους Λακεδαιμονίους συμβαίνει ὅ τι και με τα ποτάμια.. Τα ποτάμια
 δηλ. κοντά στις πηγές τους δεν εἶναι μεγάλα ἀλλὰ ευκολοδιάβατα, ὅ-
 σο ὅμως προχωρῶν, επειδὴ χύνονται μέσα σ' αὐτὰ ἄλλα ποτάμια, γί-
 νεται το ρεῦμα τους ισχυρότερο. Το ἴδιο και οι Λακεδαιμόνιοι. Ὄταν
 βγαίνουν ἀπὸ την πόλη τους εἶναι μόνοι, ἀλλὰ ὅσο προχωρῶν, παρα-
 λαμβάνουν τους στρατιώτες των συμμαχικῶν πόλεων και ἔτσι γίνο-

νται πολυαριθμότεροι και πιο δυσκολοπολέμητοι».

τῆς πρώτης τεταγμένος: παρόμοια φράση του Λυσία (Κατὰ Ἀλκιβιάδου Α' 11) «τῆς πρώτης τάξεως τεταγμένος» και του Ἰσοκράτη (Παναθηναϊκός 180) «ἐνίους δὲ καὶ τῆς πρώτης τάττειν». Η τοποθέτηση του στρατιώτη στην πρώτη γραμμὴ της μάχης αποτελούσε δόξα και τιμὴ γι' αυτόν. Ο Σπαρτιάτης ελεγειακός ποιητής Τυρταίος στο ἀπόσπασμα 1 αναφέρει σχετικά: «Τεθνάμεναι γὰρ καλὸν ἐνὶ προμάχοισι πεσόντα / ἄνδρ' ἀγαθὸν περὶ ἧ πατρίδι μαρνάμενον». (= Για την πατρίδα στην πρώτη γραμμὴ πολεμώντας να πέσει / σαν παλικάρι κανείς είναι μεγάλη τιμή. Μετ. Θρ. Σταύρου).

τοῦ σεμνοῦ Σπειριῶς τοῦ πᾶσιν ἀνθρώποις δειλίαν ὠνειδικότος: ἡ συμπεριφορὰ του στρατηγού Θρασυβούλου προς τους στρατιώτες του υπήρξε ὄχι μόνο ἀλαζονική ἀλλὰ και ἀδίκη, διότι πολέμησαν κάτω ἀπὸ ἀντίξοες συνθήκες, για τις οποίες την ευθύνη ἔφερε ο Θρασύβουλος και ἡ λοιπὴ στρατιωτικὴ ηγεσία των συμμάχων. Συγκεκριμένα στη μάχη αὐτὴ δε χρησιμοποιήθηκε καθόλου το ἵππικό, στο οποίο οι σύμμαχοι υπερείχαν, διότι το πεδίο της μάχης ἦταν ἀκατάλληλο. Η ἐκλογή του πρέπει να ἐγγραφεί στο ενεργητικὸ του Σπαρτιάτη ηγέτη Ἀριστόδημου και στο παθητικὸ της ἀντίπαλης ηγεσίας.

16 εἰκότως, ὦ βουλή· δεινὸν γὰρ ... ἴεναι: ἔκφραση συμπάθειας και κατανόησης του Μαντιθέου προς τους συστρατιώτες του σε ἀντίθεση προς την ἀλαζονική και ὑβριστικὴ συμπεριφορὰ του Θρασυβούλου.

προσελθὼν ἐγὼ ... ἀκληρωτὶ τὴν ἡμετέραν τάξιν πέμπειν: σε περίπτωση δύσκολων ἀποστολῶν οι ἄρχοντες ὀρίζαν τις φυλές με κλήρο.

Η παράκληση του Μαντιθέου δεν ἐγινε ἀποδεκτὴ, γι' αὐτὸ και δεν ἔλαβε μέρος στη φονικὴ μάχη της Κορώνειας.

17 καὶ ταῦτ' ἐποιοῦν ... ἀπάντων τῶν δικαίων τυγχάνοιμι: κάτι ἀνάλογο ἀναφέρει ο Λυσίας στον λόγο του Δήμου Καταλύσεως Ἀπολογία 13: «Καίτοι διὰ τοῦτο πλείω τῶν ὑπὸ τῆς πόλεως προσταττομένων ἐδαπανώμην, ἵνα καὶ βελτίων ὑφ' ὑμῶν νομιζοίμην, και, εἴ πού μοί τις συμφορὰ γένοιτο, ἄμεινον ἀγωνιζοίμην» (= Και βέβαια γι' αὐτὸ δαπανούσα περισσότερα ἀπ' ὅσα ἡ πόλη ἐπέβαλε, και για να με θεωρεῖτε καλύτερο πολίτη και για να ἀγωνίζομαι ἐπιτυχέστερα στο δικαστήριο, ἀν κάποτε μου συμβεῖ κάποια συμφορὰ).

Κίνητρο της παραδειγματικῆς συμπεριφορᾶς του Μαντιθέου, κατὰ την ἐκτέλεση των στρατιωτικῶν του υποχρεώσεων, δεν υπήρξε ἡ υποτίμηση του ἀντιπάλου, ἀλλὰ ἡ ἐπιθυμία του να δικαιωθεῖ σε περί-

πτωση πιθανής εμπλοκής του σε δικαστικό αγώνα. Είναι γεγονός ότι μετά την αποκατάσταση της δημοκρατίας στην Αθήνα τα αντιαριστοκρατικά αισθήματα είχαν ιδιαίτερα οξυνθεί και οι δίκες πολλαπλασιαστές.

α. Κυρίαρχο γραμματικό φαινόμενο: Αναδιπλασιασμός

β. Κυρίαρχο συντακτικό φαινόμενο: Γενική απόλυτη. Αίτιο (αναγκαστικό-τελικό). Συμπερασματικές προτάσεις

γ. Κυρίαρχο υφολογικό φαινόμενο: Επιδοτική συμπλοκή. Σύγκριση-Αντίθεση

ΚΕΦ. 18-19

ΓΛΩΣΣΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

18 ἄλλ' οὐκ εἴ τις κομᾶ, διὰ τοῦτο μισεῖν υποθετικός λόγος του πραγματικού. Η πρόταση *εἴ τις κομᾶ* μπορεί να χαρακτηριστεί και ως αιτιολογική υποθετικής αιτιολογίας.

19 ἀπ' ὄψεως εμπρόθ. προσδ. αιτίας.

πολλά κάγαθά = *πολλά ἀγαθά*. Το επίθετο *πολύς* συνδεόμενο δια του *τε-καί* ή του *καί* με άλλον επιθετικό προσδιορισμό δε νοοούνται χωριστά, αλλά συναποτελούν μία έννοια. (ΣΔΕ. Τζαρτζάνου 24 σημ.).

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

18 ἐκ τῶν τοιούτων· ο εμπρόσθετος αυτός προσδιορισμός έχει ιδιαίτερο νοηματικό βάρος, διότι α) συνδέει νοηματικά την ημιπερίοδο, στην οποία ευρίσκεται, με τα προηγούμενα, β) αποτελεί το μέτρο αξιολόγησης και γ) αποτελεί τη βασική προϋπόθεση του φιλοτίμως καί κοσμίως πολιτευσθαι, στο οποίο αποσκοπεί η δοκιμασία.

οὐκ εἴ τις κομᾶ, διὰ τοῦτο μισεῖν· οι Λακωνιστές, αυτοί δηλ. που θαύμαζαν και εμμοούντο τον Λακωνικό τρόπο ζωής, όπως εν προκειμένῳ τη μακριά και ατημέλητη κόμη και το μακρύ γένι, ήσαν τουλάχιστον αντιπαθείς σε πολλούς δημοκρατικούς Αθηναίους που πρόσεχαν την εμφάνισή τους. Η στάση όμως αυτή δεν ήταν δημοκρατική, αν μάλιστα λάβουμε υπόψη τη φράση του Περικλή στον Επιτάφιο (κεφ. 37): «οὐ δι' ὀργῆς τὸν πέλας, εἰ καθ' ἡδονὴν τι ὄρα, ἔχοντες, οὐδὲ ἀζημίους μὲν, λυπηράς δὲ τῇ ὄψει ἀχθηδόνας προστιθέμενοι». Η εμφάνιση όμως των Λακωνιστῶν, που προσέβαλλε την αισθητική των Αθηναίων δημοκρατικῶν, θεωρείτο ωραία στη Σπάρτη. Ο Αριστοτέλης (Ρητορική 1367a) αναφέρει: «Στη Λακεδαίμονα θεωρείται ωραίο το να τρέ-

φει κανείς κόμη, διότι τούτο αποτελεί άδειξη ότι είναι ελεύθερος και δεν είναι εύκολο ο τρέφων κόμη να εκτελέσει υπηρετικό έργο».

Ο Ηρόδοτος (Α 82) αναφέρει ότι, επειδή οι Αργείοι ηττήθηκαν στη μάχη από τους Λακεδαιμονίους για την ανάκτηση της Θυρέας, κούρευτήκαν σε ένδειξη πένθους, ενώ πριν ήταν υποχρεωμένοι να έχουν μακριά μαλλιά. Οι Λακεδαιμόνιοι πάλι έκαναν τον αντίθετο νόμο. Ενώ πριν δεν αφήναν μακριά μαλλιά, από τότε που έγινε η μάχη της Θυρέας άρχισαν ν' αφήνουν τα μαλλιά τους μακριά.

βλάπτει «.....» ωφελείσθε: στην αντίθεση των ρημάτων αυτών στηρίζεται και αισθητοποιείται η αιτιολόγηση της αξιολόγησης.

Η κάθε πράξη αξιολογείται από το κίνητρο, την ποιότητά της και το αποτέλεσμα της. Στον Επιτάφιο του Περικλέους (Θουκ. 2. 42) ο ρήτορας αναφέρει γι' αυτούς που έδωσαν τη ζωή τους για την πατρίδα τα εξής σχετικά: «και γάρ τοῖς τᾶλλα χείροσι δίκαιον τήν ἐς τοὺς πολέμους ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀνδραγαθίαν προτίθεσθαι: ἀγαθῶ γὰρ κακὸν ἀφανίσαντες κοινῶς μᾶλλον ὠφέλησαν ἢ ἐκ τῶν ἰδίων ἔβλαψαν» (= διότι και στην περίπτωση ὅσων από κάθε άποψη είναι κακοί είναι δίκαιο να κρίνεται σπουδαιότερο από κάθε τι άλλο η υπέρ της πατρίδος ανδραγαθία: γιατί αφού εξαφάνισαν με την ανδρεία τους το ηθικό παράπτωμα, ωφέλησαν περισσότερο την κοινή υπόθεση απ' ὅ τι την έβλαψαν με τα προσωπικά τους ελαττώματα).

Διδακτική οδηγία: Να τονισθεί η σκόπιμη και έξυπνη χρήση από τον Λυσία του δεύτερου προσώπου στη φράση **ἅπαντες ὑμεῖς ὠφελείσθε** που είναι κατά κάποιο τρόπο δεσμευτική για ευνοϊκή προς τον πελάτη του απόφαση των Βουλευτῶν.

- 19 οὐκ ἄξιόν (ἔστι):** η απρόσωπη έκφραση έχει ιδιαίτερη νοηματική βαρύτητα. Υποκρύπτει μια σύγκριση-αντίθεση ανάμεσα στους πολίτες και τους Βουλευτές-κριτές ως προς το κριτήριο αξιολόγησης. Αυτή αισθητοποιείται με την λίαν επιτυχή αντίθεση του συναίσθηματος, που εκφράζεται με τα απαρέμφοτα **φιλεῖν-μισεῖν**, και της λογικής, που εκφράζεται με το απρφ. **σκοπεῖν**. Δεν αρμόζει στους Βουλευτές να δημιουργούν συμπάθειες ή αντιπάθειες παρασυρόμενοι από την όψη (εμφάνιση), αλλά να κρίνουν από τα έργα. Οι Βουλευτές πρέπει να αξιολογούν με τη λογική και όχι με το συναίσθημα. Η αισθητική έχει μέσα της υποκειμενικό στοιχείο, γι' αυτό διαφοροποιείται ανάλογα με τον τόπο, τον χρόνο, την ηλικία κ.λπ. και δεν μπορεί να αποτελεί μέτρο κρίσεως. Τα καλά όμως έργα αποτελούν αντικειμενικό μέτρο κρί-

σεως.

- α. Κυρίαρχο γραμματικό φαινόμενο: Πάθη φωνηέντων. Συνηρημένα ρήματα εις -εω
- β. Κυρίαρχο συντακτικό φαινόμενο: Μετοχή. Γενική πτώση
- γ. Κυρίαρχο υφολογικό φαινόμενο: Η αντίθεση
- δ. Κύριο ιδεολογικό στοιχείο: Ο τρόπος αξιολόγησης του πολίτη και η αιτιολογία του.

ΣΧΕΔΙΑΣΜΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

ΤΙΤΛΟΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ: Λυσία, Υπέρ Μαντιθέου (18-19)

ΜΕΘΟΔΟΣ: Ερμηνευτική

ΠΟΡΕΙΑ: Συνολική θεώρηση-Ανάλυση-Σύνθεση

ΜΟΡΦΗ: Διαλογική

1. Ἀφόρμιση - σύνδεση με τα προηγούμενα

Τι κατέθεσαν οι μάρτυρες ενώπιον των Βουλευτών;

- Οι μαρτυρικές καταθέσεις επιβεβαίωσαν α) τη γενναιότητα του Μαντιθέου στη μεγάλη μάχη της Νεμεας το 394 π.Χ. (παρ. 15) και β) τη θαρραλέα πρότασή του προς τον ταξίαρχο της φυλής του να σταλεί η τάξη τους χωρίς κλήρωση στη Βοιωτία προς αντιμετώπιση του Αγησιλάου (παρ. 16).

2. Εξαγγελία στόχου του νέου κειμένου

Η κατανόηση από τους μαθητές του κριτηρίου αξιολόγησης του πολίτη, που ο Μαντιθέος θέτει στους Βουλευτές, η τεκμηρίωση του κριτηρίου και η σκοπιμότητά του.

3. Ανάγνωση εκφραστική του κειμένου μία ή και περισσότερες φορές

Το ακουστικό ερέθισμα του αρχαίου λόγου προκαλεί αισθητική απόλαυση στους μαθητές και βοηθά περισσότερο από το οπτικό ερέθισμα στην κατανόησή του.

4. Έλεγχος της αντιληπτικής ικανότητας των μαθητών. Γενικός προσδιορισμός του περιεχομένου και των επί μέρους ενοτήτων.

Οι ενότητες του κειμένου είναι:

- α. Η στρατιωτική συμπεριφορά του Μαντιθέου (πρώτη περίοδος της παρ. 18)
- β. Το κριτήριο αξιολόγησης του πολίτη και η τεκμηρίωσή του (το υπόλοιπο κείμενο)

5. Αναλυτική ερμηνευτική προσέγγιση κατά τμήματα

- με συνεξέταση μορφής και περιεχομένου

– με άρση βασικών δυσκολιών (λεξιλογικών, μορφολογικών και συντακτικών) που είναι απαραίτητη για την κατανόηση και μετάφραση του κειμένου.

Τα υπάρχοντα γλωσσικά σχόλια βοηθούν τον μαθητή να μεταφράσει με σχετική ευκολία το συγκεκριμένο κείμενο είτε απευθείας (συνθετική μετάφραση), όπου δεν υπάρχει δυσκολία, είτε με αναλυτική επεξεργασία (αναλυτική μετάφραση) στα δύσκολα σημεία. Στην περίπτωση αυτή η ανάγνωση μιας περιόδου η πρότασης με συντακτική σειρά αποτελεί ουσιαστική συντακτική εξάσκηση των μαθητών.

Μετά τη μετάφραση κάθε τμήματος η χρήση των ερμηνευτικών σχολίων βοηθά στη βαθύτερη κατανόηση του κειμένου, που πρέπει να αποτελεί την ουσία της μαθησιακής διαδικασίας. Η Γραμματική και το Συντακτικό έχουν υπηρετικό ρόλο.

Α' ΕΝΟΤΗΤΑ: Η πρώτη περίοδος της παρ. 18

Ερώτ. 1η Ποιος είναι ο ρόλος της περιόδου αυτής και σε τι αναφέρεται; Απ. Αποτελεί τρόπον τινά τον επίλογο ενός ευρύτερου κεφαλαίου (παρ. 13-17), αναφερόμενου στην υποδειγματική στρατιωτική συμπεριφορά του Μαντιθέου, και το τελευταίο απόδεικτικό στοιχείο του λόγου.

Ερώτ. 2η. Από πού φαίνεται η υποδειγματική του στάση και πώς αυτή αισθητοποιείται;

Απ. α) από τον βαθμό συμμετοχής του στις εκστρατείες και φρουρές, β) από τη διάρκεια της συμμετοχής του, που εκφράζεται με το ρήμα και τον επιρρηματικό προσδ. χρόνου (πάντα τὸν χρόνον διατετέλεκα τὰς ἐξόδους ποιούμενος).

γ) από την ποιότητα συμμετοχής του, που εκφράζεται με την ωραιότατη αντίθεση «μετὰ τῶν πρώτων μὲν τὰς ἐξόδους ποιούμενος «...» μετὰ τῶν τελευταίων δὲ ἀναχωρῶν».

Β' ΕΝΟΤΗΤΑ: Η δεύτερη περίοδος της παρ. 18 και η παρ. 19

Α' ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ: καίτοι χρή ... διὰ τοῦτο μισεῖν

Ερώτ. 1η. Ποιο είναι το θέμα της υποενότητας;

Απ. Πώς πρέπει να αξιολογούν οι Αθηναίοι τους πολιτευομένους.

Ερώτ. 2η. Ποιο είναι το κριτήριο της αξιολόγησης κατά τον Μαντιθεό;

Απ. Η προσφορά προς την πατρίδα και όχι η εξωτερική εμφάνιση.

Ο διδάσκων πρέπει να επιστημάνει το νοηματικό βάρος του εμπρόθετου προσδιορισμού ἐκ τῶν τοιούτων, διότι α) συνδέει νοηματικά την υποενότητα αυτή με τα προηγούμενα, β) αποτελεί το μέτρο αξιολόγησης και γ) αποτελεί τη βασική προϋπόθεση του φιλοτίμως καὶ κοσμίως πολιτεύε-

σθαι, στο οποίο αποσκοπεί η δοκιμασία.

Β' ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ: τὰ μὲν γὰρ τοιαῦτα ἐπιτηδεύματα ... ὑμεῖς ὠφελεισθε

Ερώτ. 1η. Ποιο είναι το θέμα της υποενοτήτας;

Απ. Η αιτιολόγηση της αξιολόγησης.

Ερώτ. 2η. Σε ποια ρήματα στηρίζεται η αιτιολόγηση και πώς αισθητοποιείται;

Απ. Στην αντίθεση των ρημάτων βλάπτει «.....» ὠφελεισθε.

Η πράξη αξιολογείται θετικά όχι μόνον από την ωφέλειά της, αλλά και από την έκταση που αυτή έχει. Αυτός που με τη θέλησή του θέτει σε κίνδυνο τη ζωή του για την πατρίδα προσφέρει τη μεγαλύτερη ωφέλεια, διότι ωφελεί το σύνολο.

Η κάθε πράξη αξιολογείται από το **κίνητρο**, την **ποιότητα** της και το **αποτέλεμά** της. Στον Επιτάφιο του Περικλέους (Θουκ. 2. 42) ο ρήτορας αναφέρει γι' αυτούς που έδωσαν τη ζωή τους για την πατρίδα τα εξής σχετικά: «καὶ γὰρ τοῖς τάλλα χείροσι δίκαιον τὴν ἐς τοὺς πολέμους ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀνδραγαθίαν προτίθεσθαι· ἀγαθῶ γὰρ κακὸν ἀφανίσαντες κοινῶς μᾶλλον ὠφέλησαν ἢ ἐκ τῶν ἰδίων ἐβλαψαν» (= διότι και στην περίπτωση ὅσων ἀπὸ κάθε ἀποψη εἶναι κακοί, εἶναι δίκαιο να κρινεται σπουδαιότερο ἀπὸ κάθε τι ἄλλο η ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀνδραγαθία· γιατί ἀφοῦ ἐξαφάνισαν με τὴν ἀνδρεία τους τὸ ηθικὸ παράπτωμα ὠφέλησαν περισσότερο τὴν κοινή ὑπόθεση ἀπ' ὅ τι τὴν ἐβλαψαν με τα προσωπικά τους ἐλαττώματα).

Να τονισθεῖ η σκόπιμη και έξυπνη χρήση ἀπὸ τον Λυσία του δευτέρου προσώπου στη φράση ἅπαντες ὑμεῖς ὠφελεισθε που εἶναι κατὰ κάποιο τρόπο δεσμευτική για ευνοϊκή προς τον πελάτη του ἀπόφαση των Βουλευτῶν.

Γ' ΥΠΟΕΝΟΤΗΤΑ: Η παράγραφος 19

Ερώτ. 1η. Ποιο είναι το θέμα της παραγράφου;

Απ. Η πρώτη ημιπερίοδος της παρ. 19 ως λογικὸ συμπέρασμα των προηγουμένων θέτει το ὀρθὸ μέτρο αξιολόγησης του Μαντιθέου ἀπὸ τους κριτές-Βουλευτές και η δεύτερη ημιπερίοδος το τεκμηριώνει.

Η ἀπρόσωπη ἔκφραση **οὐκ ἄξιόν (ἔστι)** ἔχει ιδιαίτερη νοηματική βαρύτητα. Ὑποκρύπτει μια σύγκριση-ἀντίθεση ἀνάμεσα στους πολλούς και τους Βουλευτές ως προς το κριτήριο αξιολόγησης. Αυτή αισθητοποιείται με τὴν λίαν ἐπιτυχή ἀντίθεση συναισθήματος, που εκφράζεται με τα ἀπα-

ρέμματα *φιλεῖν* και *μισεῖν*, και λογικής που εκφράζεται με το απαρέμφατο *σκοπεῖν*. Δεν ταιριάζει στους Βουλευτές να δημιουργούν συμπάθειες ή αντιπάθειες παρασυρόμενοι από την όψη (εμφάνιση), αλλά να κρίνουν από τα έργα. Οι Βουλευτές πρέπει να αξιολογούν με τη λογική και όχι με το συναίσθημα. Η αισθητική έχει μέσα της το υποκειμενικό στοιχείο, γι' αυτό και διαφοροποιείται ανάλογα με τον τόπο, τον χρόνο, την ηλικία κ.λπ. και δεν μπορεί να αποτελεί μέτρο κρίσεως. Τα καλά όμως έργα αποτελούν αντικειμενικό μέτρο κρίσεως.

Ερώτ. 2η. Πώς τεκμηριώνεται και εκφράζεται η υπεροχή της λογικής έναντι του αισθήματος στην τελευταία ημιπερίοδο;

Απ. Με τη συγγή αντίθεση ανάμεσα στο φαίνεσθαι και στο εἶναι, που εκφράζεται ωραιότατα με τις εναντιωματικές μετοχές *διαλεγόμενοι*, *ἀμπεχόμενοι*, *ἀμελοῦντες* και τα αντίστοιχά τους ρήματα *γεγόνασι* και *εἰσιν εἰργασμένοι*.

Ερώτ. 3η. Τι πιθανώς υποχρέωσε τον ρήτορα να υποδείξει τεκμηριωμένα το ορθό μέτρο αξιολόγησης του Μαντιθέου;

Απ. Ο ενδόμυχος φόβος του Λυσία μήπως η εκ πεποιθήσεως εμφάνιση του Μαντιθέου, μιμητική του Λακωνικού τρόπου και προκλητική για τους δημοκρατικούς, επηρεάσει αρνητικά την κρίση των Βουλευτών σε μια εποχή μάλιστα που οι μνήμες του τυραννικού καθεστώτος των Τριάκοντα ήταν ακόμη ωπές. Η ελληνική πραγματικότητα δυστυχώς επιβεβαιώνει διαχρονικά το λεγόμενο «ο τύπος τρώει την ουσία».

6. α. Συνολική μετάφραση σε ωραίο, κατά το δυνατό, νεοελληνικό λόγο.

6. Ανάγνωση του κειμένου από τον διδάσκοντα ή έναν καλό στην απαγγελία μαθητή ως τελευταία αισθητική απόλαυση.

7. Ασκήσεις ερμηνευτικές, συντακτικές, γραμματικές.

Οι ασκήσεις του σχολικού βιβλίου είναι ενδεικτικές. Ο διδάσκων μπορεί και πρέπει να χρησιμοποιεί ποικιλία ασκήσεων, ερμηνευτικών κυρίως, για κατανόηση του περιεχόμενου και άσκηση της κριτικής ικανότητας των μαθητών, αλλά και συντακτικών και γραμματικών για εμπέδωση ανάλογων φαινομένων.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ 20-21 ΓΛΩΣΣΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

20 ὅτι ... ἐν τῷ δήμῳ αιτιολογική πρόταση ως επεξήγηση στον εμπρόθ. προσδ. της αιτίας *διὰ ταῦτα*.

τῶν προγόνων αντικείμενο κατά πρόληψη στην αιτιολογική *μητ.*

ένθουμούμενος.

ὅτι ... πράττοντες ειδική πρότ. αντικείμενο στο ένθουμούμενος.

- 21 ὄρων η υποθετική μετχ. αναλυόμενη σε υποθετική πρότ. εἰ ὄρῃ με απόδοση το ρ. οὐκ ἂν ἐπαρθείη συναποτελούν υποθετικό λόγο που εκφράζει την απλή σκέψη του λέγοντος.
ὥστε... τίς οὐκ ἂν ἐπαρθείη ... ὑπὲρ τῆς πόλεως; Η ρητορική ερώτηση ισοδυναμεί με βεβαίωση. (αντί ὥστε ... πᾶς ἂν ἐπαρθείη...).

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

- 20 ἤδη δέ τινων ... ἀχθομένων μοι, ὅτι νεώτερος ὢν ... ἐν τῷ δήμῳ· προφανώς κάποιοι θεώρησαν την ενέργεια αυτή του Μαντιθέου, αν και νόμιμη, αυθαδῆ και αλαζονική. Ο Αναξιμένης (Ρητορική 29) αναφέρει σχετικά: «διαβάλλει τοὺς λέγοντας ἢ ἡλικία, εἴαν τε γὰρ νέος παντελῶς εἴαν τε πρεσβύτης δημηγορῆ, δυσχεραίνεται». Σχετικό είναι επίσης και αυτό που αναφέρει ο Ξενοφών (Απομνημονεύματα 3.6.1.): «Και τον Γλαύκωνα, τον γιο του Αρίστων, που επιχειρούσε να αγορεύει στην εκκλησία του δήμου, γιατί φιλοδοξούσε να κυβερνήσει την πόλη, ενώ ακόμη δεν ήταν είκοσι χρόνων, κανείς από τους άλλους συγγενείς και φίλους του δεν μπορούσε να τον σταματήσει, παρόλο που τον κατέβαζαν με τη βία από το βήμα και γινόταν καταγέλαστος· μόνον όμως ο Σωκράτης, επειδή τον αγαπούσε και χάριν του Χαρμίδη, του γιου του Γλαύκωνα, και χάριν του Πλάτωνα (ήταν αδελφός του), τον σταμάτησε να δημηγορεί».
- 21 ὑμᾶς ὄρων ... εἶναι· ο ρήτορας με την παρενθετική πρόταση επαινεί τους Βουλευτές, επειδή πράγματι θεωρούν άξιους πολίτες μόνον όσους ασχολούνται με τις υποθέσεις της πολιτείας. Παρόμοια θέση είχε εκφράσει παλαιότερα ο Περικλής στον Επιτάφιό του (κεφ. 40): «Ἐνι τε τοῖς αὐτοῖς οἰκείων ἅμα καὶ πολιτικῶν ἐπιμέλεια, καὶ ἑτέροις ἕτερα πρὸς ἔργα τετραμμένοις τὰ πολιτικά μὴ ἐνδεῶς γνῶναι· μόνοι γὰρ τόν τε μὴδὲν τῶνδε μετέχοντα οὐκ ἀπράγμονα, ἀλλ' ἀχρεῖον νομίζομεν». ὥστε ὄρων ὑμᾶς ... τίς οὐκ ἂν ἐπαρθείη ... πόλεως; Ο Μαντίθεος δικαιολογεί τεχνηέντως τη φιλοδοξία του αποδίδοντάς την σε κάθε Αθηναίο πολίτη και μάλιστα θεωρώντας ως υπαίτιους αυτής της γενίκευσης τους Βουλευτές.
ἔτι δέ τί ... ἀλλ' ὑμεῖς. Ο Μαντίθεος τελειώνει τη σύντομη απολογία του τονίζοντας ότι οι Βουλευτές ως κριτές των υποψηφίων αρχόντων με τον θεσμό της δοκιμασίας ευθύνονται για την ποιότητά των κρινο-

μένων.

α. Κυρίαρχο γραμματικό φαινόμενο: Αντωνυμίες

β. Κυρίαρχο συντακτικό φαινόμενο: Μετοχή

γ. Κυρίαρχο υφολογικό φαινόμενο: Το μέτρο και η χάρη του Επιλόγου

www.prooptikh.com